

Financieel goed voorbereid naar de middelbare school?

Onderzoek naar de veranderingen in de financiële situatie
bij de overgang van basisschool naar middelbare school

Inhoud

	Samenvatting	3
1	Verwachtingen én ervaringen van de veranderingen bij de overgang naar de middelbare school	5
1.1	De kinderen: hun verwachte en ervaren veranderingen	5
1.2	De ouders: hun verwachte en ervaren veranderingen m.b.t. de manier van omgaan met geld	6
1.3	Veranderingen in controle over de geldzaken	7
2	Veranderingen in inkomsten, uitgaven en betaalgedrag	9
2.1	Veranderingen in zakgeld	9
2.2	Wie betaalt de uitgaven?	10
2.3	Veranderingen in het bestedingspatroon	11
2.4	Kopen van eten en drinken op school	11
2.5	Op de hoogte van de uitgaven	12
2.6	Geeft het kind te veel uit?	12
2.7	De mobiele telefoon	13
2.8	Bankzaken	14
3	Praten en afspraken maken over geldzaken	15
3.1	Praten over geldzaken	15
3.2	Gesprek over wie wat betaalt op de middelbare school	16
3.3	Afspraken over de besteding van het eigen geld	17
3.4	Overleggen voor een aankoop	18
	Bijlage	
	Onderzoeksverantwoording	19

Samenvatting

Wijzer in geldzaken en het Nibud willen dat jongeren al vroeg leren omgaan met geld. Uit gesprekken met ouders blijkt dat zij de overgang van basisschool naar middelbare school als een grote verandering ervaren. Wat verandert er dan op financieel gebied? Wat zijn de verwachtingen van ouders en kinderen in groep 8 van deze overgang en hoe bereiden zij zich hierop voor?

Om op deze vragen antwoord te kunnen geven, hebben Wijzer in geldzaken en het Nibud onderzoek uitgevoerd onder 511 kinderen (uit groep 8, of de 1^e, of 2^e klas) en een van hun ouders. Het onderzoek geeft inzicht in de verwachtingen die ouders en kinderen vooraf hebben van de overgang en de ervaringen als de overgang eenmaal achter de rug is.

De belangrijkste conclusies op een rij.

Meer inkomsten en meer uitgaven

Scholieren krijgen meer geld te besteden na de overgang naar de middelbare school. Zo krijgen 8 op de 10 kinderen meer zakgeld. Tegenover deze inkomstengroei staat ook een toename van de uitgaven. Eten en drinken, schoolspullen, de mobiele telefoon, leuke dingen doen, kleding, bijna alle uitgaven van jongeren nemen op de middelbare school toe. Van de middelbare scholieren koopt 33% bijvoorbeeld minstens 1x per week iets te eten of drinken tijdens of na schooltijd, tegen 8% van de leerlingen op de basisschool.

Meer zelfstandigheid, minder afspraken

De overgang naar de middelbare school leidt vaak tot meer financiële zelfstandigheid voor kinderen. Zo overleggen middelbare scholieren minder vaak met hun ouders voordat ze een aankoop doen. Op de middelbare school doet 54% dat, tegen 70% op de basisschool. Afspraken over uitgaven zijn op de middelbare school ook meer gericht op het scheppen van kaders: wat moet worden gekocht en wat mag wel en niet worden gekocht? Op de basisschool is de belangrijkste afspraak dat alle aankopen vooraf worden overlegd.

Middelbare scholieren maken minder vaak afspraken met hun ouders over de besteding van hun eigen geld (zakgeld, bijverdiensten, rapportgeld) dan basisschoolleerlingen. Op de middelbare school heeft 28% hierover geen afspraken gemaakt, tegen 19% op de basisschool. Het feit dat in het voortgezet onderwijs minder afspraken worden gemaakt, is wat betreft het Nibud eigenlijk geen goede ontwikkeling.

Vaker een pinpas en vaker zelf pinnen

Het bezit van een pinpas neemt sterk toe. Heeft op de basisschool nog maar 52% van de leerlingen een pinpas, op de middelbare school is dat 85%. De kinderen die een pinpas hebben, mogen deze op de middelbare school bovendien veel vaker zelfstandig gebruiken dan op de basisschool: 30% tegen 8%.

Ouders en kinderen bewust van de overgang

Ouders en kinderen zijn zich ervan bewust dat de overgang van basisschool naar middelbare school samen gaat met grote veranderingen in de geldzaken van het kind. Vooraf verwacht 27% van de ouders dat het kind het hierdoor moeilijker zal vinden om met geld om te gaan. Opvallend is dat slechts 11% van de ouders van kinderen op de middelbare school terugkijkend op de overgang concludeert dat het kind daadwerkelijk meer moeite heeft gekregen om met geld om te gaan.

Meeste ouders en kinderen bespreken geldzaken...

Het merendeel van de kinderen op de middelbare school (55%) zegt met zijn ouders gesproken te hebben over wie wat betaalt nu hij of zij op de middelbare school zit. Van de basisschoolleerlingen heeft 21% al met de ouders gesproken over wie wat gaat betalen straks en 44% zegt dat zij dit nog gaan doen.

...maar kwart praat er helemaal nooit over

Een kwart van de middelbare scholieren geeft aan (bijna) nooit met zijn ouders over geldzaken te praten.

1.

Verwachtingen én ervaringen van de veranderingen bij de overgang naar de middelbare school

De overgang van basisschool naar middelbare school is één van de eerste grote veranderingen die een kind bewust meemaakt. Op allerlei terreinen vinden voor kind én ouders veranderingen plaats, ook op het gebied van geldzaken. Zo blijkt uit Nibudonderzoeken dat middelbare scholieren meer te besteden hebben en meer uitgeven¹ dan basisschoolleerlingen.

De vraag is of basisschoolleerlingen dit zien aankomen. Wat verwachten basisschoolleerlingen en hun ouders dat er op financieel gebied gaat veranderen als het kind op de middelbare school zit? Paragraaf 1.1 gaat in op de verwachtingen van de kinderen en paragraaf 1.2 op die van de ouders. Hierbij wordt gekeken in hoeverre de verwachtingen overeenkomen of afwijken van de veranderingen die middelbare scholieren en hun ouders in de praktijk ervaren. Paragraaf 1.3 beschrijft de veranderingen in (de behoefte aan) controle die ouders willen hebben over de geldzaken van hun kind.

1.1 De kinderen: hun verwachte en ervaren veranderingen

Bijna een kwart van de basisschoolleerlingen (23%) vindt het moeilijk om in te schatten wat er op geldgebied gaat veranderen als zij naar de middelbare school gaan. Zij hebben hier blijkbaar nog niet of nauwelijks over nagedacht en hebben het hier ook nog niet met hun ouders over gehad.

De basisschoolleerlingen die wel een idee hebben over de veranderingen op financieel gebied, hebben ook realistische verwachtingen. Hun top 3 aan verwachte veranderingen komt overeen met de veranderingen die de middelbare scholieren hebben ervaren. Dit is de top 3 van basisschoolleerlingen:

- Ik krijg meer geld van mijn ouders (53%)
- Ik geef meer geld uit/koop meer (47%)
- Ik moet meer zelf betalen (33%)

Deze bevindingen komen overeen met de resultaten uit het Nibud Scholierenonderzoek 2012-2013². Uit dat onderzoek blijkt dat middelbare scholieren met een steeds groter budget te maken krijgen naarmate ze ouder worden en steeds meer zelf verantwoordelijk worden voor het doen van uitgaven.

1 Schors, A. van der, Madern, T. en Werf, M. van der, (2013). *Nibud Scholierenonderzoek 2012-2013*. Utrecht: Nibud; Schors, A. van der en Wassink, A. (2013). *Nibud Kinderonderzoek 2013*. Utrecht: Nibud.

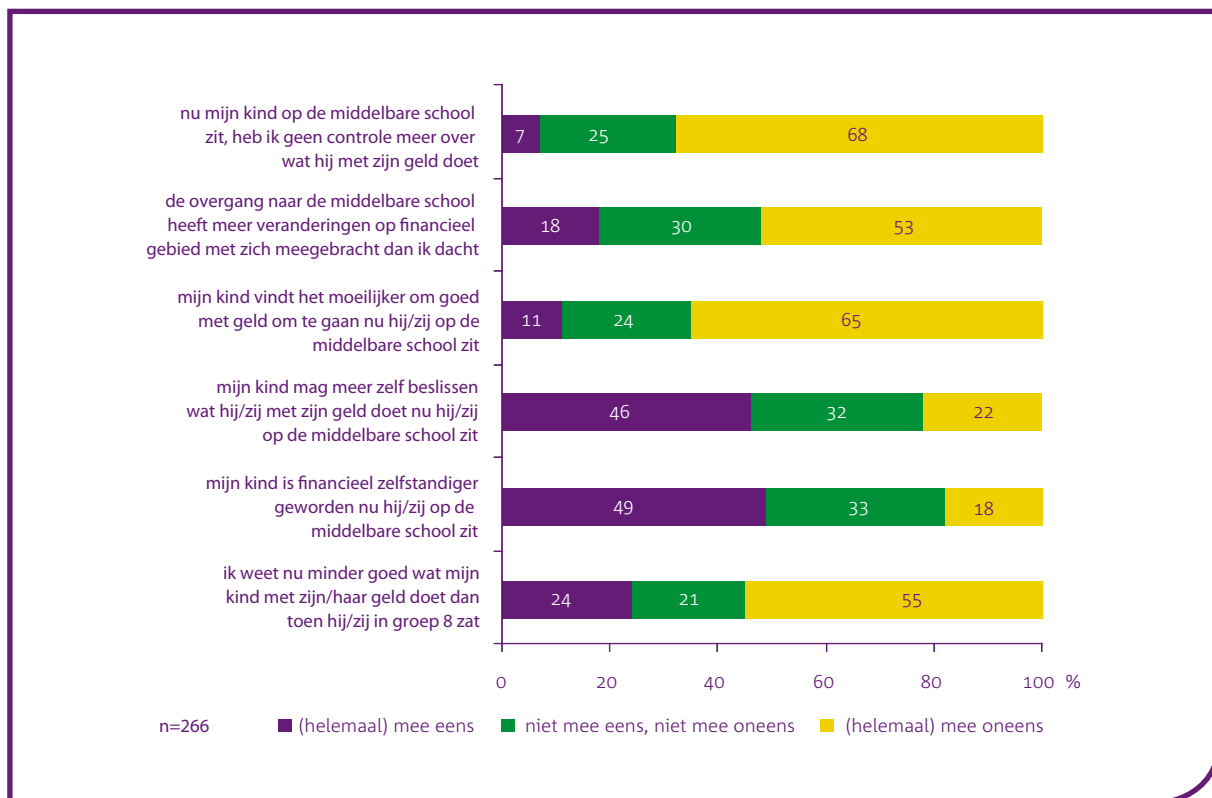
2 Dit is een onderzoek van het Nibud onder middelbare scholieren van 12 tot 18 jaar. Het is downloadbaar van de website van het Nibud.

Slechts 8% van de scholieren zegt dat hij op de middelbare school minder geld overhoudt dan op de basisschool. De extra uitgaven van de scholieren gaan waarschijnlijk dus gepaard met meer inkomsten. Uit het Nibud Scholierenonderzoek blijkt ook dat circa 9 op 10 middelbare scholieren spaart en het merendeel nooit geld tekort komt.

1.2 De ouders: hun verwachte en ervaren veranderingen m.b.t. de manier van omgaan met geld

De meeste ouders van middelbare scholieren ervaren dat hun kind financieel zelfstandiger is geworden met de overgang naar de middelbare school. Desondanks heeft slechts 7% van deze ouders het gevoel nu geen controle meer te hebben over wat het kind met zijn geld doet. Het is ook maar een zeer klein gedeelte van de ouders (11%) dat het idee heeft dat zijn kind het op de middelbare school moeilijker vindt om goed met geld om te gaan dan op de basisschool.

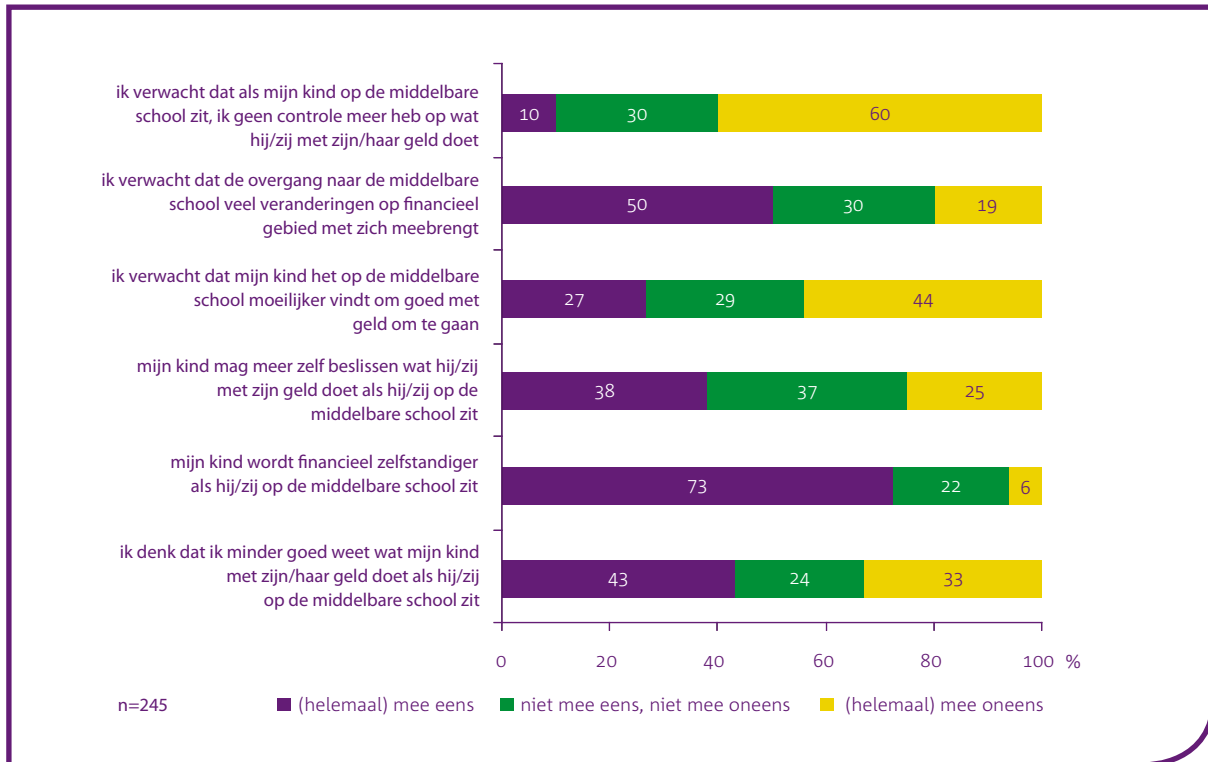
1 | Ervaren veranderingen van ouders van middelbare scholieren

Ouders van basisschoolleerlingen vinden even vaak als ouders van middelbare scholieren dat hun kind (zeer) goed met geld om kan gaan (circa 73%) of juist niet goed (7%).

Middelbare scholieren lijken de grotere bestedingsruimte en de ruimere verantwoordelijkheden over het algemeen aan te kunnen. De overgang naar de middelbare school leidt er niet toe dat een kind niet meer met geld kan omgaan.

2 | Verwachte veranderingen van ouders van basisschoolleerlingen

Opvallend is dat verwachtingen van ouders van basisschoolleerlingen afwijken van de ervaringen van ouders van middelbare scholieren. Ouders van basisschoolleerlingen geven meer dan ouders van middelbare scholieren aan dat met de overgang naar de middelbare school:

- het kind financieel zelfstandiger wordt;
- zij minder goed zullen weten wat het kind met zijn geld doet;
- het kind het moeilijker zal vinden om met geld om te gaan.

De veranderingen blijken in de praktijk kleiner te zijn dan vooraf verwacht. Mogelijk speelt het gevoel om de controle te gaan verliezen hierbij een rol. Deze ouders hebben nu nog veel controle over de geldzaken van hun kind, maar denken dat dit na de overgang naar de middelbare school niet meer zo zal zijn.

1.3 Veranderingen in controle over de geldzaken

Over het algemeen durven ouders van basisschoolleerlingen hun kinderen minder los te laten op het gebied van geldzaken dan ouders van middelbare scholieren:

- Ze hebben meer de behoefte om grip te houden op de uitgaven van hun kind.
- Ze vinden het moeilijker om hun kind op financieel gebied vrij te laten.
- Ze hebben meer behoefte aan controle over wat hun kind met zijn/haar geld doet.

3 | Behoeftte aan controle van ouders

Ik heb behoefte om grip te houden op de uitgaven van mijn kind

ouders van	(helemaal mee) oneens	neutraal	(helemaal) mee eens
basisschoolleerlingen (n=245)	9%	28%	62%
middelbare scholieren (n=266)	20%	26%	54%

Ik vind het moeilijk om mijn kind op financieel gebied vrij of los te laten

ouders van	(helemaal mee) oneens	neutraal	(helemaal) mee eens
basisschoolleerlingen (n=245)	35%	30%	35%
middelbare scholieren (n=266)	47%	29%	23%

Ik wil graag controle hebben over wat mijn kind met zijn/haar geld doet

ouders van	(helemaal mee) oneens	neutraal	(helemaal) mee eens
basisschoolleerlingen (n=245)	8%	30%	62%
middelbare scholieren (n=266)	14%	34%	52%

Met de overgang naar de middelbare school worden ouders dus makkelijker in het loslaten van hun kind. Er lijkt echter nog wel een verschil tussen de behoefte aan controle of grip enerzijds en het daadwerkelijke loslaten van het kind anderzijds. Van de ouders van middelbare scholieren vindt 47% het namelijk makkelijk en slechts 24% moeilijk om het kind op financieel gebied vrij te laten. Tegelijkertijd geeft het merendeel (54%) aan behoefte te hebben om grip te houden op de uitgaven van het kind. Dit lijkt tegenstrijdig, omdat het kind loslaten een stukje verlies aan controle betekent.

Het stellen van grenzen, waarbinnen het kind vrijheid krijgt, wordt dan belangrijk. En ook het praten over de keuzes die het kind maakt en de gevolgen daarvan, is relevanter. Zo ontstaat er meer vrijheid voor het kind, maar kan het gevoel van een verlies aan controle worden beperkt.

2.

Veranderingen in inkomsten, uitgaven en betaalgedrag

Hoofdstuk 1 liet zien dat middelbare scholieren ervaren dat zij meer inkomsten, meer uitgaven en meer eigen verantwoordelijkheid hebben voor hun geldzaken dan op de basisschool. Maar welke uitgaven nemen dan toe en welke uitgaven moeten nu meer zelf worden betaald? En hoe verandert de eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid bij het doen van betalingen? Dit hoofdstuk gaat hierop in.

2.1 Veranderingen in zakgeld

Van de kinderen in groep 8 en de 1^e twee klassen van de middelbare school geeft 86% aan zakgeld te krijgen. Het percentage kinderen dat zakgeld krijgt blijft dus gelijk. Daarnaast geeft 82% van de ouders aan hun kind meer zakgeld te geven op de middelbare school dan op de basisschool. De belangrijkste redenen daarvoor:

- Omdat het kind elk jaar een zakgeldverhoging krijgt (56%).
- Omdat het kind met geld moet leren omgaan (48%).
- Omdat het kind op de middelbare school meer spullen zelf moet kopen (27%).

Voor ouders van kinderen uit de 2^e klas van de middelbare school is het leren omgaan met geld de meest genoemde reden voor het verhogen van het zakgeld (61%), terwijl ouders van 1^e klassers de jaarlijkse verhoging het meest noemen (58%).

De basisschoolleerlingen geven dezelfde top 3 aan verklaringen waarom ze bij de overgang naar de middelbare school meer zakgeld krijgen.

De toename van het geld dat kinderen van hun ouders krijgen ziet het Nibud terug in eerdere onderzoeken: hoe ouder, hoe hoger het zakgeldbedrag. Dit is positief, aangezien een kind zo stapsgewijs leert om te gaan met een groter budget en de bijbehorende grotere verantwoordelijkheden.

Voor de meeste ouders is dit echter niet de belangrijkste reden om meer zakgeld te geven. De zakgeldverhoging lijkt met name een automatisme te zijn. Het financieel opvoedkundige belang van het geleidelijk verhogen van het zakgeld zou duidelijker mogen worden gemaakt richting ouders.

2.2 Wie betaalt de uitgaven?

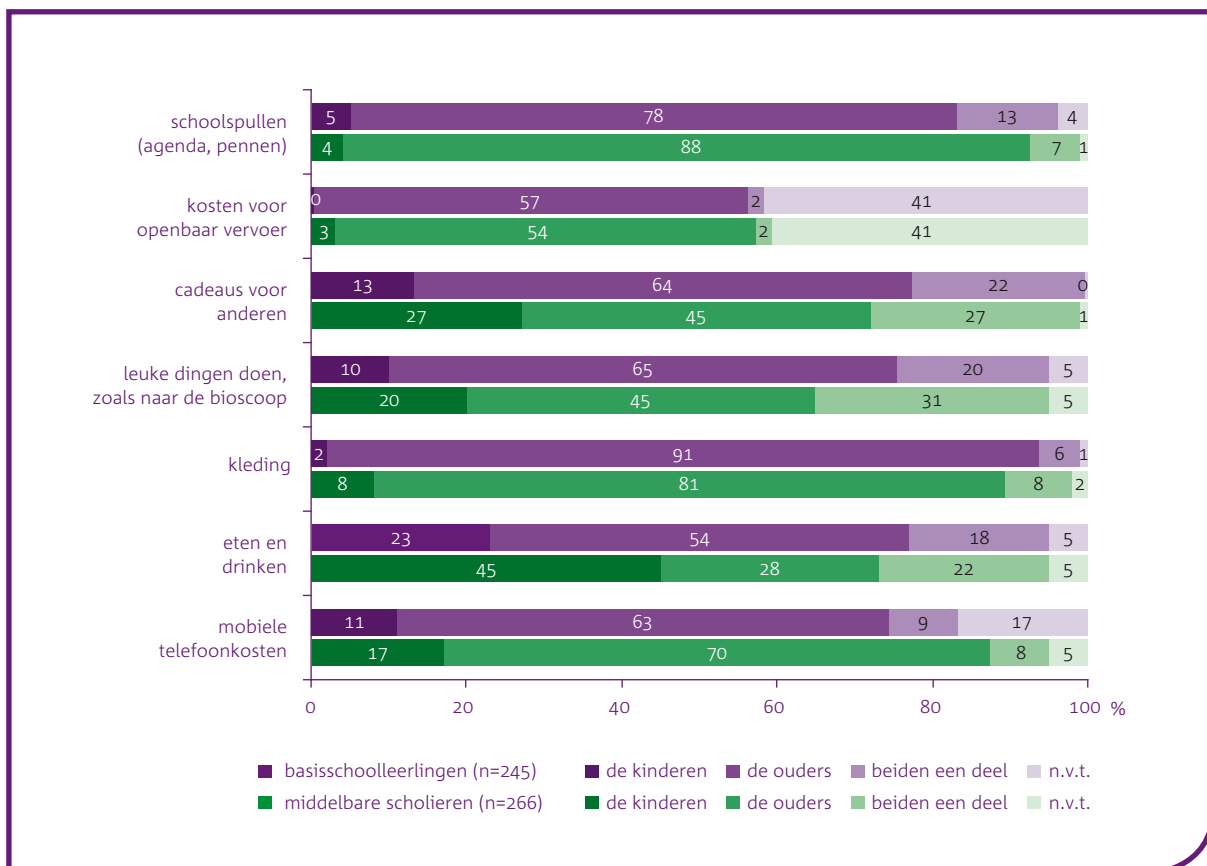
Dat de verantwoordelijkheden van kinderen toenemen, is ook te zien aan de verschuiving in wie verantwoordelijk is voor de betaling van bepaalde uitgaven. Deze verschuiving vindt geleidelijk plaats tussen groep 8 en de eerste klassen van de middelbare school.

In figuur 4 is voor verschillende uitgaven aangegeven of de ouders of de kinderen deze betalen. Nog steeds geldt voor de meeste uitgavenposten dat een groot deel van de ouders (tussen de 45% en 88%) nog alle kosten betaalt.

Niettemin is er duidelijk te zien dat middelbare scholieren vaker uitgaven zelf betalen dan basisschoolleerlingen. Met name eten en drinken moeten kinderen na de overgang naar de middelbare school veel vaker zelf betalen (45% tegen 23% op de basisschool). Dit is ook de enige uitgavenpost waar middelbare scholieren de kosten vaker helemaal zelf betalen dan de ouders dat doen.

Om te leren keuzes te maken met geld, uitgaven te plannen en prijs- en productbewust te worden, is het belangrijk dat kinderen verantwoordelijk worden om bepaalde uitgaven zelf te doen. Hoewel het positief is dat middelbare scholieren vaker zelf uitgaven moeten betalen dan basisschoolleerlingen, zouden ouders nog iets meer de (gedeelde) verantwoordelijkheid bij de kinderen kunnen leggen. Alleen door kinderen aankopen zelf te laten doen, kunnen ze dit leren.

4 | Wie betaalt wat

2.3 Veranderingen in het bestedingspatroon

Middelbare scholieren geven aan alle uitgaven in figuur 4 meer uit sinds ze op de middelbare school zitten, ongeacht of zij of hun ouders deze extra uitgaven bekostigen. De top 5 van uitgaven waar de meesten nu meer aan uitgeven zijn³:

- Eten en drinken (56%)
- Schoolspullen (53%)
- Telefoonkosten (36%)
- Leuke dingen doen (28%)
- Kleding (24%)

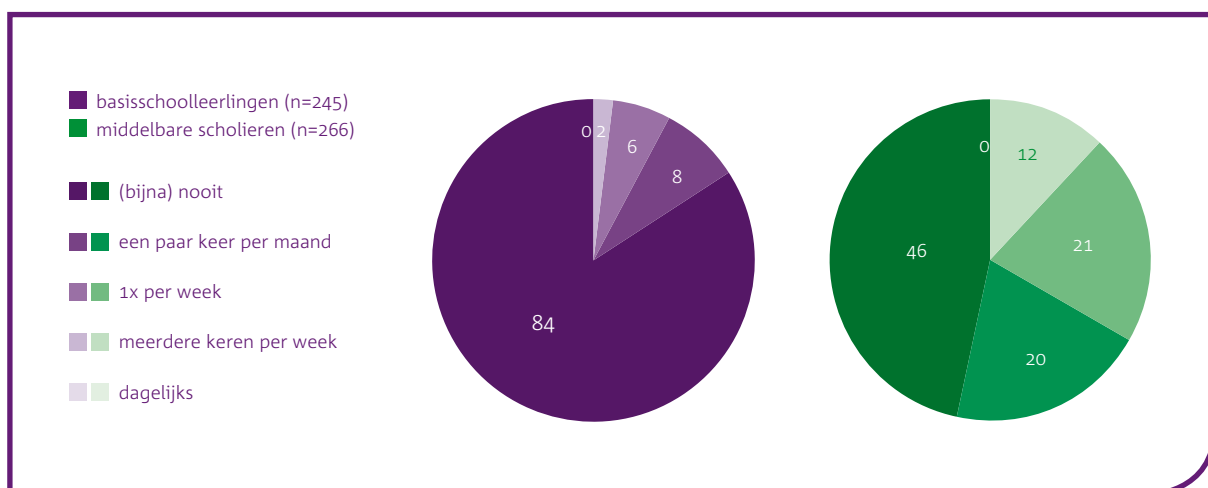
Aan cadeautjes geven de meesten (55%) evenveel uit als op de basisschool.

Kinderen op de basisschool hebben een realistische verwachting van hoe de uitgaven zullen veranderen. De top 5 van uitgaven waar de meeste basisschoolleerlingen meer geld aan uit denken te gaan geven, is gelijk aan de top 5 met uitgaven van middelbare scholieren die zijn toegenomen. Zo denkt 57% van de basisschoolleerlingen op de middelbare school meer te gaan uitgeven aan eten en drinken en denkt 29% meer te besteden aan kleding.

2.4 Kopen van eten en drinken op school

De toename in uitgaven aan eten en drinken is te zien aan het percentage kinderen dat in de kantine en tijdens of na schooltijd eten en drinken koopt. Middelbare scholieren kopen veel vaker dan basisschoolleerlingen wel eens iets te eten en/of te drinken in een supermarkt, snackbar of winkel in de buurt van de school.

5 | *Hoe vaak koop je tijdens of na schooltijd eten en/of drinken in een supermarkt, snackbar en/of winkel in de buurt van school?*

³ Het percentage tussen haakjes is het percentage van de middelbare scholieren dat hier meer geld aan uitgeeft dan zij op de basisschool deden.

Daarnaast koopt 40% van de middelbare scholieren minstens 1 keer per week iets in de kantine of de automaat op school. Overigens doet 45% dat (bijna) nooit.

Ouders zijn goed op de hoogte van de uitgaven van hun kinderen. Hoewel 1 op de 5 middelbare scholieren het zijn ouders (bijna) nooit vertelt als ze wat kopen in de kantine, schatten ouders goed in hoe vaak hun kind iets in de kantine op school koopt. Hun antwoorden wijken niet af van die van de kinderen.

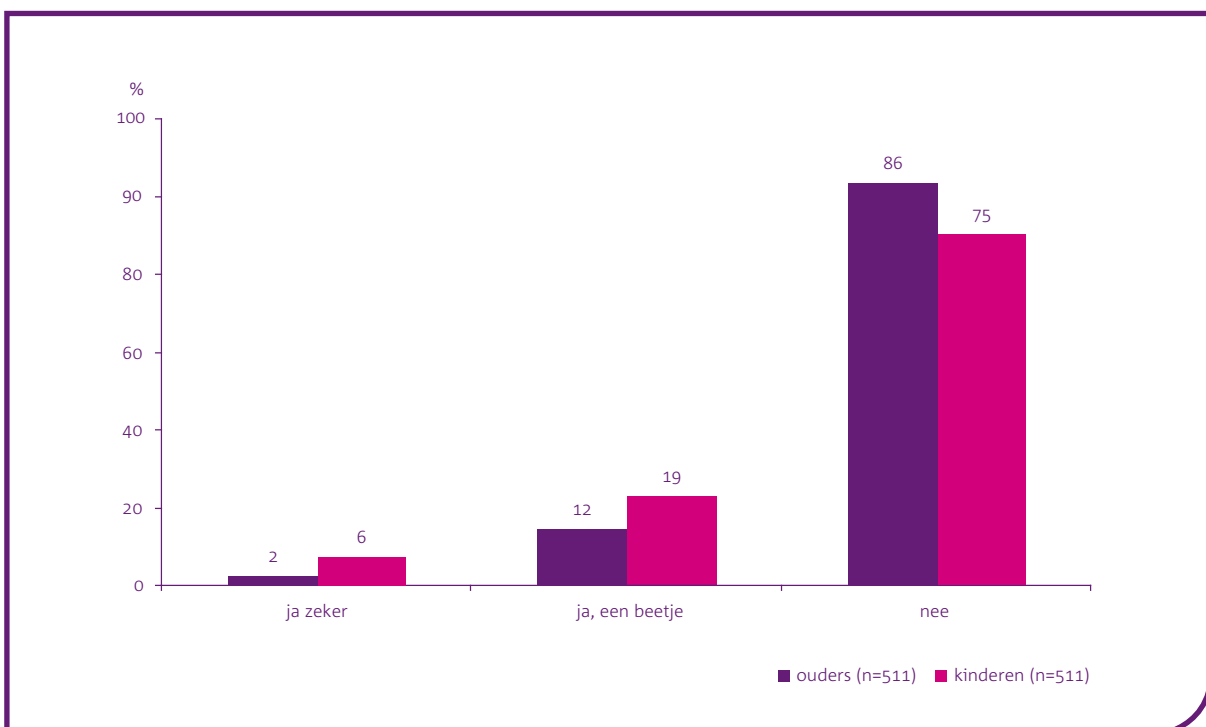
2.5 Op de hoogte van de uitgaven

Ouders hebben in zijn algemeenheid een goed beeld waar hun kind zijn geld aan uitgeeft. De overgrote meerderheid van ouders van basisschoolleerlingen (86%) is volledig op de hoogte van de uitgaven van het kind. Op de middelbare school ligt dit percentage iets lager, maar is het met 73% nog steeds hoog.

2.6 Geeft het kind te veel uit?

Een kwart van de kinderen denkt dat hun ouders vinden dat ze te veel geld uitgeven. Dit terwijl slechts 14% van de ouders daadwerkelijk vindt dat hun kind te veel uitgeeft. Kinderen lijken dus een te negatief beeld te hebben van hoe hun ouders over hun uitgavenpatroon denken.

6 | *Ik vind dat ik (mijn kind) teveel geld uitgeeft*

Ondanks de toenemende uitgaven en de grotere eigen verantwoordelijkheid van middelbare scholieren, vinden ouders van middelbare scholieren niet vaker dan ouders van basisschoolleerlingen dat hun kind te veel geld uitgeeft. Dat scholieren meer zelf aankopen doen en daar meer vrijheid in kennen, leidt er dus niet toe dat scholieren hun grenzen niet meer kennen.

2.7 De mobiele telefoon

Met de overgang naar de middelbare school hebben bijna alle kinderen een mobiele telefoon. Op de basisschool heeft 28% nog geen mobiele telefoon. De meerderheid van de kinderen met een mobiele telefoon heeft een prepaid telefoon; dit geldt zowel voor kinderen op de basisschool als op de middelbare school. Het percentage kinderen met een prepaid telefoon neemt wel af met de overgang naar de middelbare school: een derde heeft dan een telefoon met internetabonnement.

7 | Wat voor mobiele telefoon heb je?

	basisschoolleerlingen (n=245)	middelbare scholieren (n=266)
prepaid	50%	51%
abonnement met internetbundel	16%	33%
abonnement zonder internetbundel	6%	14%
geen mobiele telefoon	28%	2%

Van de kinderen op de basisschool die geen mobiele telefoon hebben, denkt 70% wel een telefoon te krijgen als ze naar de middelbare school gaan. Van deze ouders zegt 80% dat het kind bij de overgang naar de middelbare school een mobiele telefoon krijgt.

De meeste basisschoolleerlingen met een mobiele telefoon verwachten dat ze de telefoon op de middelbare school meer gaan gebruiken (46%). Een kwart denkt dat er niks verandert in het gebruik en 15% denkt van prepaid op abonnement over te stappen. Weinig kinderen (9%) verwachten een internetbundel te krijgen van hun ouders bij de overgang naar de middelbare school.

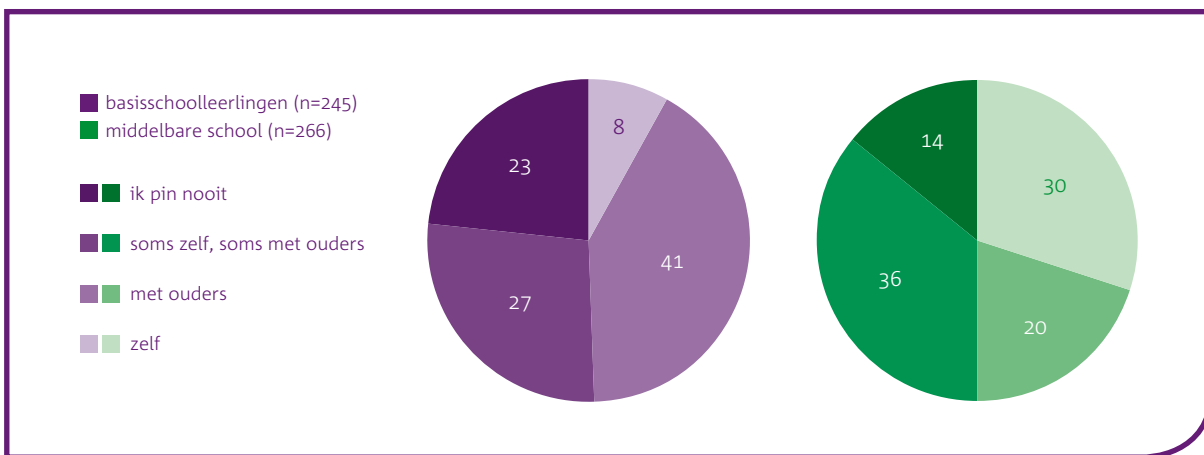
Uit het Nibud Kinderonderzoek blijkt dat de grootste toename van mobiel telefoon**bezit** plaatsvindt rond de leeftijd van 8-9 naar 10-11 jaar. Het neemt dan toe van circa 25% naar 64% van de kinderen. Met de overgang van basisschool naar middelbare school is er met name een toename in het telefoon**gebruik**. Dit maakt het des te belangrijker dat ouders en kinderen afspraken maken over het gebruik van de telefoon en wie wanneer verantwoordelijk is voor de telefoonkosten.

2.8 Bankzaken

Zowel op de basisschool als op de middelbare school hebben de meeste kinderen een bankrekening: 77% van de basisschoolleerlingen en 87% van de middelbare scholieren. Van de kinderen met een bankrekening hebben middelbare scholieren wel veel vaker een pinpas: 85%, tegen 52%.

Van degenen met een pinpas, mogen middelbare scholieren vaker zelfstandig pinnen⁴ (30% tegen 8% van de basisschoolleerlingen). Basisschoolleerlingen pinnen veel vaker samen met de ouders (41% tegen 20% van de middelbare scholieren). De groeiende zelfstandigheid bij de overgang naar de middelbare school is dus niet alleen bij de uitgaven te zien. Scholieren worden ook in hun betaalgedrag zelfstandiger.

8 | Pin je zelf of alleen als je ouders er bij zijn?

Deze verschillen tussen basisschoolleerlingen en middelbare scholieren zijn zeer begrijpelijk. In de Nibud-leerdoelen voor omgaan met geld⁵ staat beschreven dat kinderen vanaf hun 12de jaar leren pinnen. Dit sluit aan bij het beleid van banken rondom het gebruik van de pinpas. Daarbij is het positief dat het merendeel van de basisschoolleerlingen al wel een bankrekening heeft en dat ouders hun kind leren pinnen door dit samen met hun kind te doen. Zo leert het kind waar het op moet letten en hoe het veilig kan pinnen, zodat het de verantwoordelijkheid aankan als het op de middelbare school zelf gaat pinnen.

⁴ Bij de vraagstelling is in het midden gelaten of het gaat om pinnen bij een geldautomaat of om pinnen bij een winkel.

⁵ De Nibud leerdoelen voor kinderen en jongeren van 6 tot 18 jaar zijn te downloaden via de website van het Nibud: <http://www.nibud.nl/kennis-diensten/jongeren-en-educatie/nibud-leerdoelen.html>.

3.

Praten en afspraken maken over geldzaken

Meer zelfstandigheid bij het omgaan met geldzaken, betekent niet dat kinderen dat volledig zonder hulp van de ouders moeten doen. Juist niet. Het is belangrijk dat ouders en kinderen over geldzaken praten. Samen praten vormt de basis om dieper in te gaan op geldzaken. Middelbare scholieren geven zelf ook aan dat hun ouders de belangrijkste leer- en informatiebron over geld zijn⁶.

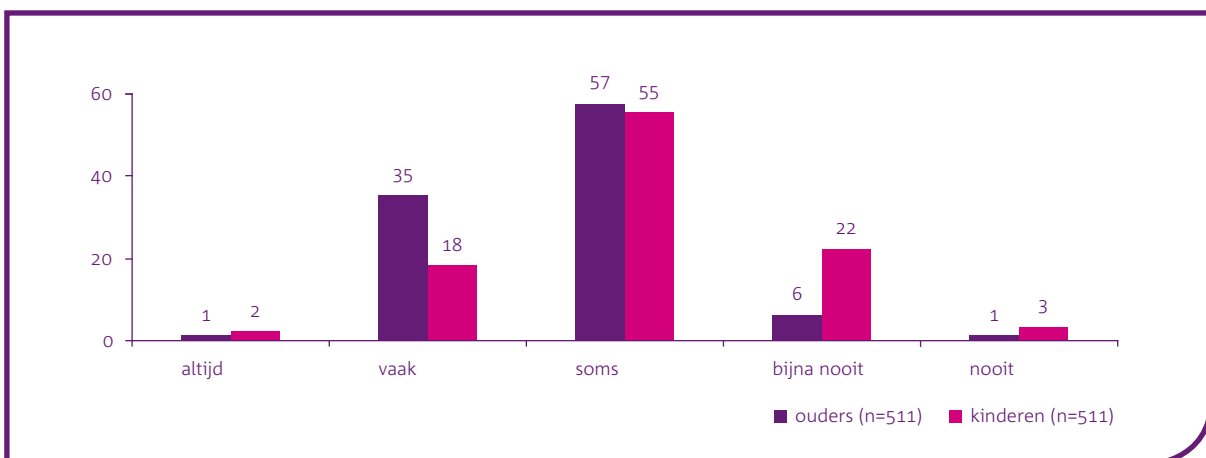
Uit onderzoek onder middelbare scholieren blijkt dat ze meer met hun ouders gaan praten over geldzaken, maar minder afspraken hierover maken. Hoe zit dit bij de overgang van de basisschool naar middelbare school? Paragraaf 3.1 en 3.2 gaat in op de gesprekken die ouders en kinderen over geldzaken hebben en in hoeverre de inhoud van die gesprekken verandert op de middelbare school. Paragraaf 3.3 bespreekt de veranderingen in afspraken met de overgang van basisschool naar middelbare school.

3.1 Praten over geldzaken

Evenveel ouders van kinderen op de basisschool zeggen dat ze vaak met hun kinderen over geldzaken praten als ouders van kinderen op de middelbare school. De meesten (58%) praten er soms over, 36% vaak of altijd en 5% (bijna) nooit.

Ouders zeggen vaker met de kinderen te spreken over geldzaken dan hun kinderen. Van de kinderen zegt 18% vaak te spreken over geldzaken; dat is de helft van het percentage ouders dat zegt hierover te spreken. Ouders beleven de gesprekken met de kinderen dus anders dan de kinderen zelf. Dit hoeft geen probleem te zijn, als de boodschap of het leerelement van het gesprek maar wel bij het kind over komt.

9 | Hoe vaak ouders en kinderen over geldzaken praten

⁶ Schors, A. van der, Madern, T. en Werf, M. van der, (2013). *Scholieren, geld & de invloed van ouders; De rol van ouders bij het financiële gedrag van scholieren*. Utrecht: Nibud.

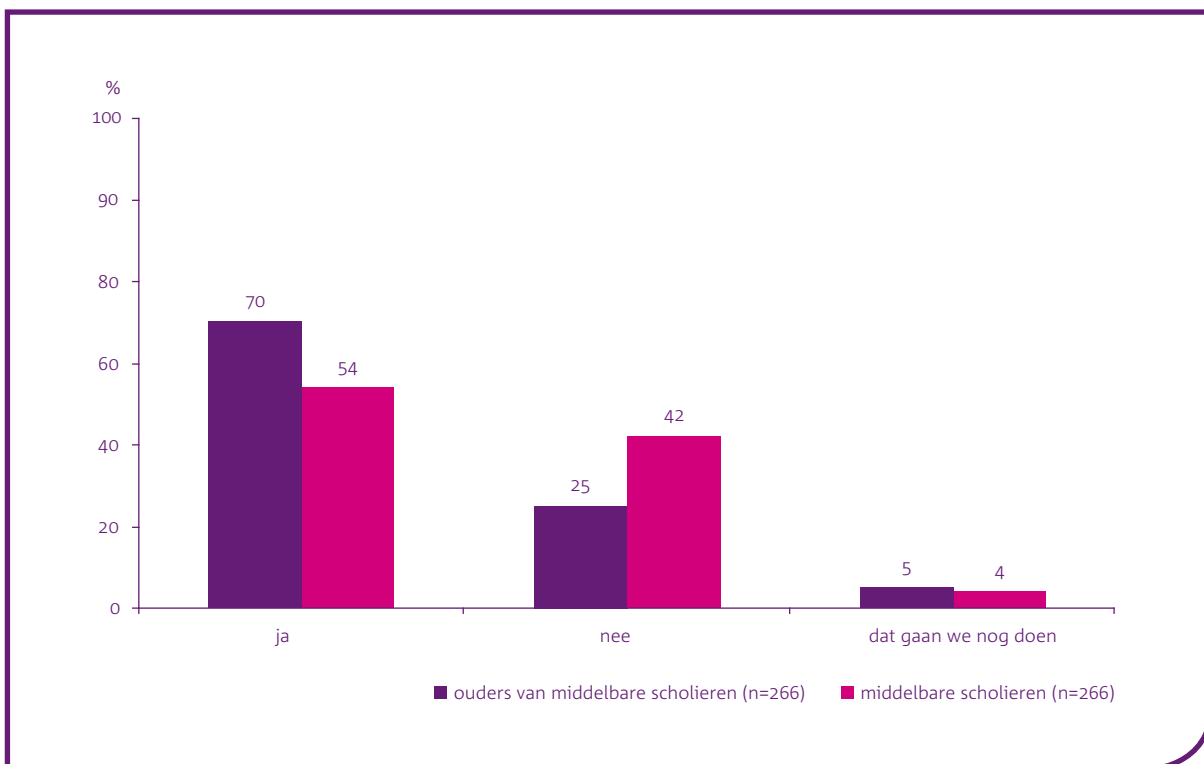
Een derde van de middelbare scholieren zegt dat zij, nu ze op de middelbare school zitten, meer met hun ouders over geldzaken praten dan op de basisschool. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er nu over andere onderwerpen en/of serieuzer over geldzaken wordt gesproken. Daardoor hebben de kinderen het gevoel dat ze er meer over praten. Het grootste deel (62%) praat ongeveer evenveel over geldzaken, maar 38% praat nu wel over andere onderwerpen dan op de basisschool.

3.2 Gesprek over wie wat betaalt op de middelbare school

Het grootste deel van de kinderen op de middelbare school (55%) heeft met zijn ouders gesproken over wie wat betaalt nu hij op de middelbare school zit. Van de basisschoolleerlingen heeft 21% al met de ouders besproken wie wat gaat betalen straks; 44% zegt dat zij dit nog gaan doen en de overige 35% zegt dat ze daar niet over praten met hun ouders.

Ouders van middelbare scholieren zeggen vaker dan de scholieren zelf dat ze hebben gesproken over wie wat betaalt op de middelbare school. Figuur 10 laat dat verschil zien.

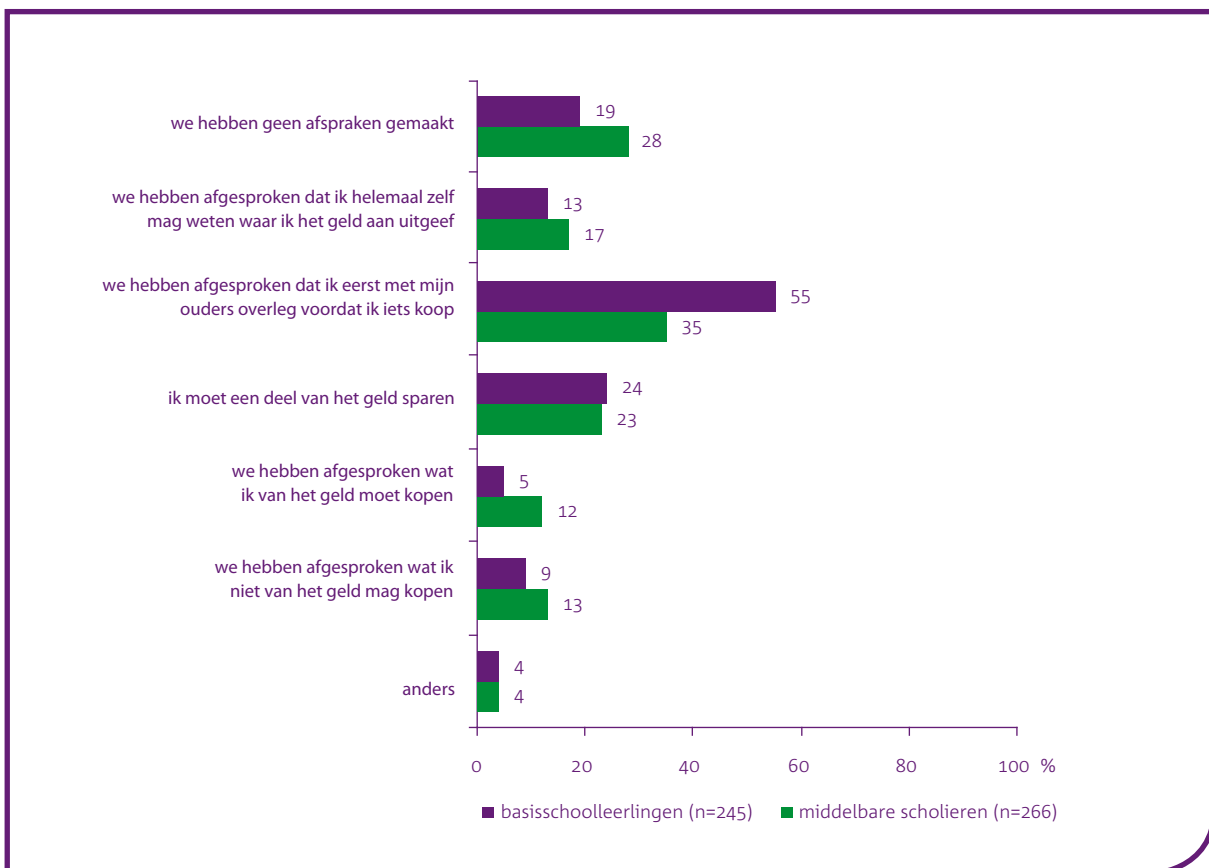
10 | *Gesprek over wie wat betaalt op de middelbare school*

3.3 Afspraken over de besteding van het eigen geld

Middelbare scholieren hebben vaker dan kinderen op de basisschool *geen* afspraken met de ouders gemaakt over hoe ze met hun eigen geld⁷ moeten omgaan (28% tegen 19%). Bij de afspraken die wel worden gemaakt, vindt een verschuiving plaats van eerst overleggen voordat het kind iets koopt –iets dat het grootste deel van de kinderen op de basisschool moet doen- naar afspraken over wat wel en juist niet van het eigen geld mag worden gekocht. Het deel van de kinderen (bijna een kwart) dat een deel van het eigen geld moet sparen, is op de basisschool en middelbare school hetzelfde.

11 | Welke afspraken heb je met je ouders gemaakt over hoe je met je eigen geld omgaat?

Bij de overige afspraken over de besteding van het eigen geld worden onder meer genoemd:

- ‘Grote aankopen moeten eerst worden overlegd’ (door meerdere ouders)
- ‘Ik mag niet te veel uitgeven aan snoep en eten, maar ik moet sparen’ (door een kind)
- ‘Ik moet er wel zuinig op zijn en ik moet dingen moet kopen waar ik echt wat mee doe. Dus geen nutteloze dingen.’ (een kind)

⁷ Bij ‘eigen geld’ gaat het om geld dat het kind vrij kan besteden. Denk hierbij aan zakgeld, geld dat wordt verdiend met klusjes, geld voor het rapport en verjaardag etc.

Bijna 1 op de 5 middelbare scholieren geeft aan dat de afspraken met de ouders zijn veranderd toen hij naar de middelbare school ging. Opvallend is dat eveneens 19% van de scholieren zich niet meer kan herinneren of de afspraken zijn veranderd. Ouders hebben dat veel beter onthouden; van hen weet 98% nog wel of afspraken al dan niet zijn veranderd. Volgens 75% van de ouders zijn de afspraken gelijk gebleven en bij 23% zijn de afspraken met het kind veranderd.

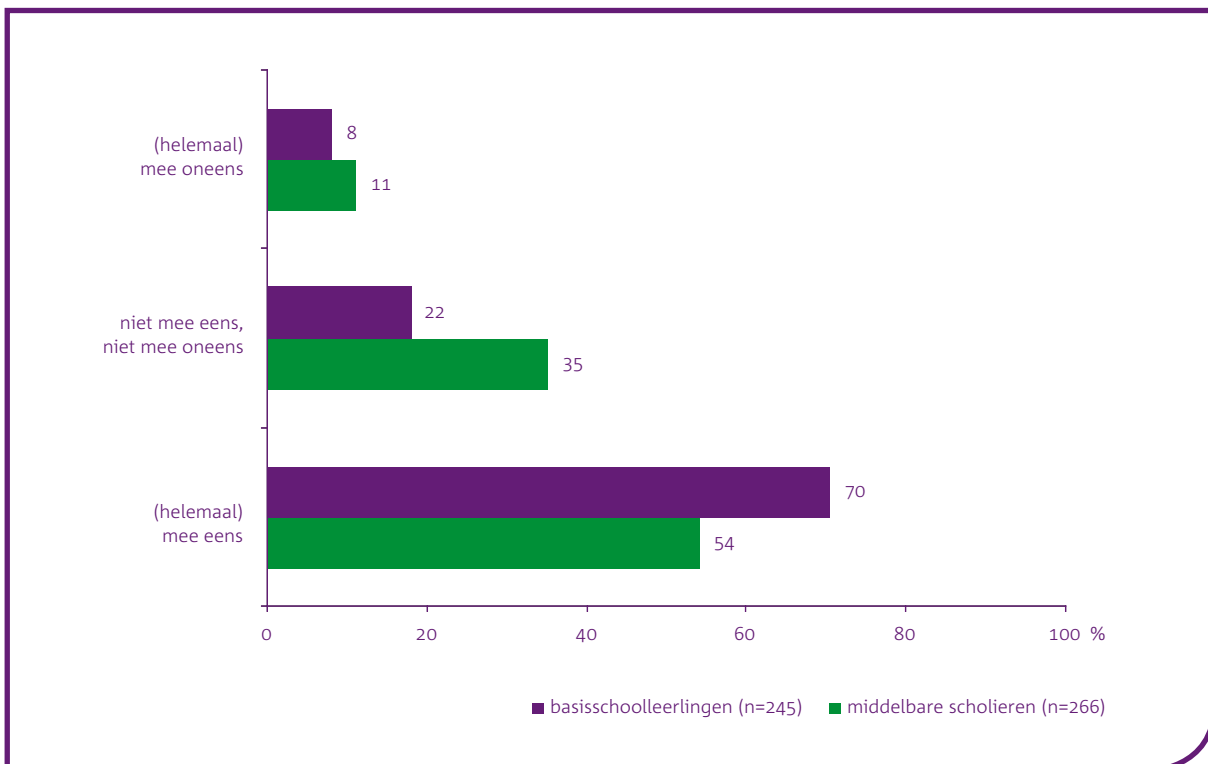
Voorbeelden van nieuwe afspraken nu het kind op de middelbare school zit:

- 'Voorheen kreeg hij minder en betaalden wij meer voor hem, hij heeft nu meer verantwoordelijkheid over zijn uitgaven' (ouder)
- 'Niet te veel in schoolkantine uitgeven' (ouder)
- 'Ik moet zelf de buskaart betalen als ik met de bus naar school wil in plaats van met de fiets' (kind)
- 'Ik mag dingen uit de snoepautomaat op school kopen van mijn eigen geld' (kind)
- 'Geen snoep in de kantine' (kind)

3.4 Overleggen voor een aankoop

In de vorige paragraaf bleek dat 55% van de basisschoolleerlingen en 35% van de middelbare scholieren afgesproken hebben dat zij eerst overleggen voordat ze een aankoop doen. In de praktijk overleggen meer kinderen voorafgaand aan een aankoop. Van de basisschoolleerlingen doet 70% dit, tegen 54% van de middelbare scholieren.

12 | *Voordat ik iets koop, overleg ik dit eerst met mijn ouders*

Het merendeel van de kinderen overlegt dus sowieso met zijn ouders voordat zij een aankoop doen, ongeacht of expliciet is afgesproken om dit te doen.

Bijlage

Onderzoeksverantwoording

Achtergrond en doelstelling

Wijzer in Geldzaken en het Nibud richten zich op het bevorderen van verantwoord financieel gedrag en het vergroten van de financiële zelfredzaamheid van consumenten. Wijzer in Geldzaken en het Nibud willen dat jongeren al vroeg leren omgaan met geld en ondersteunen ouders bij de financiële opvoeding. Jongeren hebben hier later profijt van.

Dit onderzoek geeft inzicht in wat er op financieel gebied is veranderd volgens ouders en kinderen in de 1^e twee klassen van de middelbare school. Het maakt tegelijkertijd duidelijk wat de verwachtingen van ouders en kinderen in groep 8 zijn over de veranderingen die horen bij de overgang naar de middelbare school. Dit rapport beschrijft de belangrijkste resultaten. Deze worden in de Week van het Geld 2014 gepresenteerd. Deze week staat in het teken van het leren omgaan met geld in het basisonderwijs.

Uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek is een kwantitatief onderzoek waarin 511 ouders en 511 kinderen uit hetzelfde gezin zijn ondervraagd. Door de ouders en kinderen uit hetzelfde gezin dezelfde vragen voor te leggen, is het mogelijk om te zien of er binnen een gezin verschillend wordt aangekeken naar de manier waarop het kind met geld(zaken) omgaat en hoe er thuis over geldzaken wordt gesproken.

Van de ondervraagde kinderen zitten er 245 in groep 8 van het basisonderwijs, 162 in klas 1 van de middelbare school en 104 in klas 2. In het rapport kijken we of er verschillen zijn tussen de kinderen op de basisschool en de middelbare school. Het gaat daarbij om kinderen in groep 8 die dus bijna naar de middelbare school gaan en om kinderen die net op de middelbare school zitten.

Voor deze twee groepen (kinderen in groep 8 van de basisschool, en kinderen in klas 1 en 2 van de middelbare school) zijn twee aparte steekproeven getrokken. De leeftijd van het kind vormde het selectiecriterium van de steekproeven. Voor kinderen uit groep 8 is een steekproef getrokken van kinderen geboren tussen 1-1-2002 en 31-12-2002. De steekproef is representatief samengesteld naar het geslacht van het kind, regio, grootte van het huishouden en sociale klasse. Voor kinderen uit groep 1 en 2 van de middelbare school is een steekproef getrokken van kinderen geboren tussen 1-1-2000 en 31-12-2001, waarbij dezelfde representativiteitseisen gehanteerd zijn.

Ten geleide

Alle gepresenteerde resultaten zijn enquêteresultaten die representatief zijn voor de populatiekenmerken. De resultaten zijn weergegeven in afgeronde percentages. Wanneer er door afronding totalen ontstaan van meer of minder dan 100%, zijn deze niet gecorrigeerd. De titels van figuren en tabellen betreffen (behoudens bij enkele uitsplitsingen) de exacte vraagteksten die aan de respondenten zijn voorgelegd. Wanneer in de tekst wordt gesproken over verschillen tussen groepen betreft het getoetste significante verschillen.

Steekproef en vragenlijst

Voor de gegevensverzameling is gebruik gemaakt van de steekproefbron TNS NIPObase. Dit is een database van huishoudens die zich bereid hebben verklaard met enige regelmaat aan enquêtes van Veldkamp en TNS NIPO deel te nemen. Dit panel bestaat in totaal uit circa 150.000 personen.

De werving voor het panel geschiedt grotendeels via traditionele onderzoeksinstrumenten.

De dataverzameling van het onderzoek is verlopen via een online vragenlijst ('computerondersteunend online interview', CAWI).

De ouders ontvingen per e-mail de uitnodiging deel te nemen aan het onderzoek. Nadat zij de vragenlijst hadden ingevuld werd hen gevraagd hun kind te roepen, zodat dit de vragenlijst in kon vullen. Daarbij kon de ouder de antwoorden van het kind niet (terug)zien. De ouders werd verzocht niet mee te kijken terwijl het kind de vragenlijst aan het invullen was.

De invulduur van de vragenlijst bedroeg gemiddeld 16,0 minuten (ouder en kind samen).

Respons

Het veldwerk heeft plaatsgevonden van 23 tot en met 31 januari 2014. Van de 1.040 benaderde gezinnen hebben er in totaal 511 deelgenomen. Hiermee komt de respons op gezinsniveau uit op 49%. Binnen de gezinnen hebben zowel de ouder als het kind de vragenlijst ingevuld.

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

 Wijzer in geldzaken

Dit rapport is een uitgave van

Wijzer in geldzaken

Postbus 20201
2500 EE Den Haag
info@wijzeringeldzaken.nl
www.wijzeringeldzaken.nl

maart 2014